

Sugu ei lahku soosta, võsu ei veere kännusta. (Väike-Maarja)

JÄLLE ON TULEMAS JÕULUD.

Jõulutsükliks on kolm haripunkti.

1. Jeesuse sündimist tähistavad **jõululaupäev** ning **kolm jõulupüha** (24. ja 25.-27.12.)
2. aastavahetuspühad **vana ja uusaasta** (31.12.-1.01.)
3. **kolmekuningapäev** (6.01.)

Jõulud on seega aasta kõige pikemad ja tähtsamad pühad. Põllumehel oli nüüd aega pidutseda, sest suvepoolaasta välitööd olid lõppenud, pakilised tegemised ei kihutanud tagant ja salved olid veel täis. Sõna “jõulud” on väga vana muinasskandinaavia laen ja lähtub sõnast “jul”. Temas peitub ka üks sisurikas detail – mitmus: mitte jõul, vaid jõulud, sest tegemist on pikema perioodiga. Lõuna-Eestis tunti jõule talviste või *talistepühade* nime all (vastand suvistepühadele). Setumaal ongi säilinud vana eestipärane nimi *talsipühad, talistepühad*.

Euroopa traditsioonis on jõulud olnud vaikne küünlapüha, mida tähistatakse oma pere ja lähedaste sugulaste ringis. Need pühad aitasid hoida sidemeid omaste vahel, meelde tuletada lahkunuid. See oli ka naabrite ja kogu külakogukonna omavahelise suhtlemise aeg. Küläs käidi ja lõbutseti teisel ja kolmandal pühäl; pühadelaupäeva õhtul jõuluõöl ja kuni esimese püha hommikuvalgeni oli see aga keelatud.

Üle maa oli üldine komme, et kodukorrastus pidi lõpule jõudma jõululaupäeva hommikupoolikul. Varakult käidi ka saunas, et õigel ajal kirikusse jõuaks. Siis toodi tuppka ja õled või heinad. Neid tuues hüüti, et jõulud tulevad.

Tol ajal arvati ka lähedaste hingi koju jõule pühitsema tulevat. Siis tuli neid söökide-jookidega vastu võtta ja müraga vähem segada. Ka voodid jäeti surnud hingedele puhkamiseks, ise heideti magama õlgedele, mis olid ühtlasi ka külma kaitseks. Õlgede tuppatoomise komme oli säilinud veel üsna hilisel ajal, aga põhjus, miks seda tehti, ununenud. Õlgedel vedeti aega terve perega: aeti juttu, naljatleti, küsiti üksiteiselt mõistatusi, maitsti õlut ja müراتi. Ilma selleta polnudki õigeid pühi. Kui kaua õlgi toas hoiti, olenes kohalikust kombest: kolm kuni seitse päeva, mõnel pool kolmekuningani. See komme oli levinud üle maa.

Jõulupuu kombega sai maarahvas tuttavaks mõisas, kus härraste poolt tehti mõisa ametimeestele (tallmeister, kutsar, kärner jt) ning teenijatele kingitusi. Nendele anti raha, riiet, rõivaesemeid, toiduaineid (suhkur, nisupüül), napsi. Lastele saadeti vanematega maiustusi, rõivaid, raamatuid või korraldati mõisas jõulupuu. Eestvõtjad olid mõisaprouad. Jõulupuu oli kas mõisa köögis või isegi saalis. Sinna kutsuti lapsed koos vanematega. Kuuse juures lauldi kirikus lauldavaid jõululaule, lastelt küsiti salmi ja katsuti nende lugemisoskust.

Kuuse tuppatoomise komme on pärit Saksamaalt Elsassist, muistsete germaanlaste talvevaimude austamise kombest. Vaimud olid asunud puudes, eriti kuuskedes. Et heasoovlikke vaime enda lähedale tuua ja sellega oma heaolu kindlustada, riputati nende tarvis kuuskedele ande: toiduaineid, riidetükke, loomanahku. Peagi hakati kuuski raiuma ja asulasse tooma ja seal neile ande riputama. Veel hiljem levis kuuse ehtimine kodus ja muutus perekombeks. Aegade jooksul on see püsima jäänud, kombetäitmise põhjus aga ununenud.

Eestimaa mõisatesse, kirikutesse ja koolidesse ilmus kuusk 19. sajandi algupoolel, sajandi lõpul ka taludesse, algul kõrvuti jõuluõlgedega. Siis veel kuusele jalga ei valmistatud, vaid ta riputati latvapidi lakke aampalgi külge või pandi väikesele pingile, millele oli auk sisse puuritud. Uuemal ajal jäid õled rehetuppa, kuusk aga nn puhtasse tuppka ehk kambrisse. Kuuse hankimine ja kohalepanek on olnud peremehe ülesanne. Kihnus aga, kus kuuski ei kasva toodi jõulupuuks mänd. Kuuske hoiti toas kolmekuningapäevani. Pärast seda raiuti ta katki ja kasutati kütteks, mõnel pool valmistati tüvepoolsest oksakadarikust pudrusegamise mänd.

Esimesed teated jõulupuu kaunistamise kohta õunte ja maiustustega pärinevad 16. sajandi Inglismaalt. Küünlad ilmusid hiljem. Meil valmistati algul küünlad kodus lambarasvast, hiljem osteti poest. Algselt kinnitati küünal kuusele niidiga seotult. Lapsi kuuske ehtima tavaliselt ei lubatud, neid hoiti eemal, et teha üllatust.

Mälestusküünalde süüdamine kalmistul muutus üldisemaks 20. sajandi teisest poolest. Omaste haudadele on viidud ka väikesi kuuski. Kalmistul käiakse enamasti jõululaupäeval või esimesel pühäl, vähem vana-aastal.

Kinkimiskomme segunes põlise tavaga viia teistesse peredesse jõuluõlut, külakarjastele meelehead (liha, vorsti, püülileiba, saia). Lapsed said uusi rõivaid ja jalanõusid. Hiljem lisandusid ka maiustused, lugemis- ja kirjutusvahendid, mänguasjad. Ostetud kingitusi sai taludes peale oma pere ka teenijarahvas. Tavalised täiskasvanute kingid olid rõivaesemed: pearätt või sall, müts, jaki- või pluusiriie või põll.

Enne kui kingituste toojaks sai jõuluvana (-mees, -taat), olid nende üleandjateks perevanemad. 20. sajandi algul kodusid külastanud jõuluvana polnud sugugi nüüdselt postkaartidelt tuttava välimusega. Tema rõivastuseks olid pahupidi kasukas, karvamüts, vildid, labakindad. Habe oli linapeost. Kaasas oli ka vitsakimp. Nii mõnestki mälestusteatest selgub, et vits polnudki juhuslik atribuut, vaid seda läks mõne nähvi andmiseks tõepoolest vaja. Jõuluvana oli samasugune virkuse ja tubliduse kontrollija nagu mardi- ja kadrisandid. Vanadel eestlastel oli aga jõulukaru, -sokk või -hani, kes ei toonud kingitusi, vaid nõudis neid ise.

Väljavõtted Mall Hiemäe raamatust „Rahvakalendri tähtpäevi“ tegi Ants Roomets.

Eelolev meenus on enamusele väga tuttav, aga ei ole paha läbi lugeda ja meenutada lõikude kaupa oma pere jõulutegemisi. Noortele on siit ehk ka midagi uudset, sest televiktoriinid näitavad, et paljudel juhtudel ei tunta ajaloosündmusi, rahvatraditsioone. Sama teemat on käsitletud ka eelmistes PL-i detsembrikuu numbrites, näiteks nr 20 (detsember 2000) „Lühidalt jõuludest, jõulude eelsest ja jõulude järgsest ajast“, „Advendiaeg - ootamise aeg“ nr 31 (detsember 2002).

Lõpetades aastat 2004 peab nentima, et aasta on olnud väärikas sissejuhatus seltsi 15-ndale juubelile. Parajas tempos kasvab liikmete arv, perre on lisandunud aktiivseid inimesi, üritused on muutunud huvitavamateks, koduloolis-geneoloogilise sisuga raamatuid on rohkem hakanud ilmuma, ajakirjandus on tihti avaldanud artikleid pärimuste ja perekonnalooteemadel. Avaldatakse pilte esivanematest ning nende tegemistest. Kujukas näide sellest on ETV hommikuse saate TEREVISIOON taustpildid. Seltsi liikmed on osalenud seminaridel, konverentsidel ning kui ise ei ole raamatut välja andnud, siis on abistanud oma andmebaasiga teisi uurijaid ja ühendusi.

Tuletan meelde, et juubeliaasta üritused ei piirdu üksi aastakoosolekuga, mis peetakse seekord Türil, vaid kõik mis me teeme aastal 2005, on osa juubeliüritustest. 13. novembril Tallinnas peetud EGeS-i juhatuse koosolekul kavandati plaan, mis hõlmab teaduskonverentsi, rändnäituse, ajaraamatu väljaandmist ning osakondades toimuvaid ettevõtmisi. Mis puudutab rändnäituse, siis ootame ettepanekuid nende ülespaneku kohtade osas ning vabatahtlikke, kes võiks oma kodukohas üritustele kaasa aidata. Muuseas arvas juhatus, et näitused ei pruugi olla ainult maakonnakeskustes, vaid ka teiste asulate kultuuriasutustes, mida rahvas külastab (muuseumid, raamatukogud, seltsimajad jne). Kuigi biograafiline leksikon kui suuremahuline töö ei kuulu juubeliaasta ametlikku programmi, loodan siiski, et materjalide laekumine hoogustub sellele vaatamata.

Muude projektide kõrval on võimalus saada finantstoetust ka kultuuriprojektidele (mida genealoogia-alane töö ka on), seepärast hoidkem silmad-kõrvad lahti ning kasutagem neid võimalusi. Enamuses on nende taotlemine keeruline protsess, aga kui visad oleme ja ära õpime, siis edaspidi on kergem.

Isiklikult tahan kiita aastalõpu sugupuude näitust Nõmme muuseumis, mis täienes lahtioleku käigus ning sai täiendust põhiliselt kahest Nõmme koolist (45 väljapanekut), olles tänu õpilaste vaimukatele töödele värvi- ja stiilikirev.

Toimetus tänab lehe autoreid esinemisjulguse eest ja lugejaid lugemishuvi jätkumise eest.

Ants Roomets

Mis tehtud, teoksil, tulemas...

Pärnu osakonnas toimus oktoobris tutvumine Pärnu Maa-arhiiviga, detsembris toimub jõuluteemaline koosolek viktoriini ja kohviga.

Jaauanuaris 2005. aastal lähevad nad külla Läänemaa uurijatele. Veebruaris 2005 aastakoosoleku eelne koosolek.

12. märts 2005 EGeS aastakoosolekul osalemine. Aprillis toimub loeng, teema on täpsustamisel. Mai lõpp-juuni algus toimub igasuvine õppereis. 6.-7. august 2005 suvepäevadel osalemine.

Tööplaani on seetõttu ilma kuupäevadeta, kuna neil on seniajani probleeme ruumide saamisega.

Saaremaa osakonna kogunemisel 6. novembril 2004 oli juttu Liivade sugupuust ja Saia küla ajaloo kohta. Kõneles Anti Liiv. Selle kohta kirjutas Kalle Kesküla järgmist:

Saaremaa osakond sai laupäeval osa sisukast loengust, mille pidas hr. Anti Liiv. Algselt kokku lepitud Liivade sugupuust ja Saia küla ajaloo tutvustus jäi teisejärguliseks selle kõrval, mida sisaldas erudeeritud inimese mõttearendus genealoogia seostest hingerahu saavutamise, psühhoterapia, eugeenika, geeniuuringute, pärilike haiguste, baltisakslaste-saarlaste suhete jms kohta. Tore elamus üle tüki aja, aitäh kõigi Saaremaa suguvõsaurijate nimel!

Viljandi osakonnal on laupäeval 11. detsembril kell 11 loeng Viljandi Pauluse koguduse kantseleis. Juttu tuleb Lõuna-Eesti kirikute arhiividest. Kohvilaud.

Külastasime filmiarhiivi

Jüri Pill

Tallinna osakond organiseeris oktoobrikuus selle arhiivi külastuse viiel korral, mis oli tingitud soovijate arvust ja soovitatavast grupi suurusest.

Filmiarhiivi hoone, kus asuvad Eesti filmi-, fono- ja foto- unikaalsed dokumendid, on unikaalne veel teisest aspektist. Nimelt on hoone ehitatud 1953. aastal sõjaväe peavahi ning vanglana. Mulle jättis unustamatu mulje fotoarhiiv – üle poole miljoni fotomaterjali. Isiklikult sain sealt mitu pilti oma sugulasest – Jõgeva Sordiaretusjaamas töötanud – Pillist.

Huvilised olid jaotatud viide külastusgruppi, igas 15 inimest ning külastusajad olid kõigile ette teatatud. Kahjuks ei tulnud kohale kõik soovijad. I grupis oli 11 inimest, II grupis 6, III grupis 5, IV grupis 8 ning viimases V grupis 9 inimest. Küllaldaselt pikalt ettevalmistatud külastusgraafikust ei peetud aga kinni. 60 soovija asemel käis üritusel 39, kes oleks mahtunud ka kahte gruppi. Olin seal kõik need korrad kohal ning ei kurda ajakaotuse üle. Kuid 21 inimese puudumine ei ole tingitud kindlasti mitte muude kiirete asjaolude ilmumisest vaid teatud kehaosade lupjumisest.

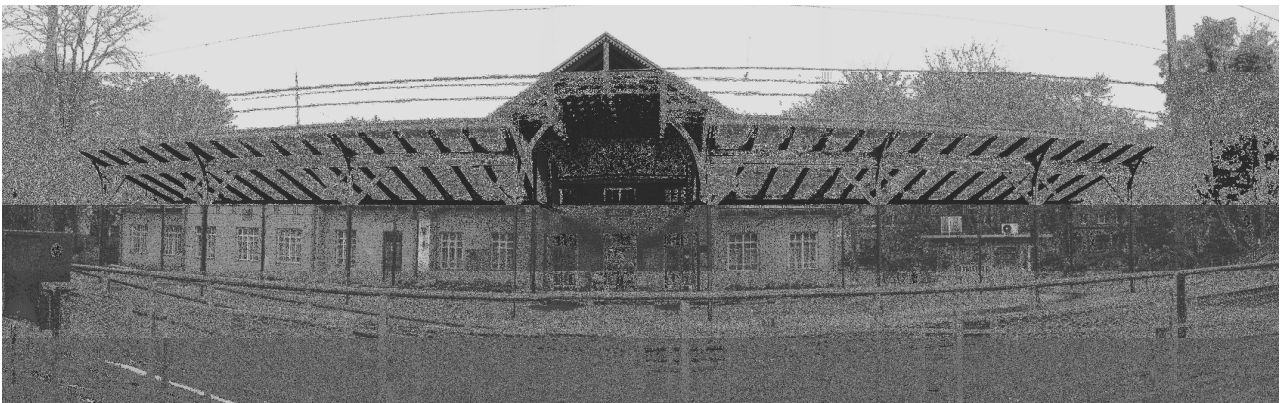
Kõigil gruppidel oli väga hea giid – arhivaar härra Harald Raudi, kellele veelkord suur tänu. Kõik, kes jäid sellest enda harimise käigust ilma võivad arhiivi lugemissaali külastada, aga samasuguse ürituse kordamiseks ise grupi kokku panna.

Nõmme sugupuude näitus „Nõmme kännud ja käbid“

Piret Loide

Nõmme muuseumis oli avatud 4. novembrist kuni 4. detsembrini 2004 näitus, mille moto oli „Käbi ei kuku kännust kaugele“. Näitus mõnedest Eesti ja Nõmme sugupuudest oli avatud sügise pimedal ajal – hingede rändamise kuul. Aeg sai valitud Nõmmele linnaõiguste andmise aastapäeva ja kunagiste töökate nõmmelaste austamiseks, kelle tegevuse läbi saame tänasel päeval koduks pidada nii omapärast metsalinna. Sellest sai tuletatud ka väljapaneku moto: Käbi ei kuku kännust kaugele.

Täname siinkohal kõiki osalejaid ning Eesti Genealoogia Seltsi Tallinna osakonda, kellega koostöös sai eelnevalt õppepäevi korraldatud ning praegust väljapanekut täiendatud. Oma perekonnaloos töid muuseumisse

järgmiste suguvõsade esindajad: Hint, Klejer, Koch, Kodaras, Loide, Lõhmus, Palm, Puusepp, Villemson, Väljataga, Vink.

Huvi äratamiseks olgu siinkohal toodud kauaaegse nõmmeka Reet Niido (Allivere) mõned mõtted oma perekonnaloost uurimisest: „Moto: Ja olgu öö kuitahes pikalt pime – Sa otsaest ei pühi oma nime! (B.Alver „Tähetund“).

Uurimistöös püstitasin kaks eesmärki:

1 Teada saada algupärase eesti nime ALLIVERE päritolu.

2 Jäädvustada XX sajandi 100 suurkuju hulka valitud Betti Alveri emapoolne suguvõsa, sest Mart Alveri (Betti isa) suguvõsa uurimus on trükkis ilmunud juba 1939. aastal.

Internetist aadressil www.history.ee/ono sain teada, et see perenimi esineb algselt ainult Vigalas. Üllatuseks oli, et nimi on pandud juba enne 1795.aastat!

Töö jätkub ja arvatavasti tuleb üllatusi veelgi, sest ka ALLIPERE'd on meie suguvõsa harud, 1935. aastal sellist nime nimede eestistamisel ei esine. Ants Allipere on olnud Ants Laikmaa sulane ja ristiisa.

Kohanimepäev Haapsalus

Aly Valvas

Trivimi Velliste (Riigikogu liige) rääkis mõtetest kohanimedest alalhoidlikkusest. Kuidas keel säilib ja konserveerub paremini võõrsil; toodi näiteid erinevatest kohanimedest ja oletatavaid seoseid ning pärimusi. Näiteks Moskva – rajatud Soome-Ugri aladele, kas mitte ei võiks selle suurlinna nime tuleneda Mustveest...? Kõlas soovitus võtta taaskasutusse Saksa mõjutustega nimesid, kuna inglise keel on tugevalt peale tungimas ja „teeb kiirelt ära selle töö“, mis vene keelele 50 aastaga tegemata jäi.

Elvi Sepp (Kohanimenõukogu sekretär, Siseministeriumi kohaliku omavalitsuse ja regionaalhalduse osakonna nõunik) tutvustas uut kohanimeseadust ja teisi sellega seonduvaid õigusakte, suunitlusega KOV-idele. Üritati pakkuda lahendusi korduvatele külanimedele ühe haldusüksuse piires (kui toimub haldusreform).

Elvi Sepp rääkis ka külanimedest nn korrastustöödest 1975.-1976. aastatel. Tulemuseks oli külanimedest vähenemine umbes poole võrra 7000-lt nimelt 3400-le külanimele. Ühines selle reformi käigus kohati kuni 7 küla. Kadusid sellised külanimed, millistel olid numbrilised laiendid. Näiteks Tõstamaa 1 ja Tõstamaa 2 said ühinemise tulemusena külanimeks lihtsalt Tõstamaa. Samuti vähendati korduvate külanimedega kohanimesid ja paljud põlisnimed kadusid, st rahvasuus jäi erinevaks ametlik ja tegelik nimekasutus. 1997. a alustati asustusjaotuse reformiga (ennistamiseks vanad külanimed) samuti kehtestati lahkmejooned (EHAK statistikaameti klassifikaator). Ennistati umbes 1000 külanime ja igal aastal ennistatakse 1-5 külanime aastas.

Tõnis Padu (Lääne Maavalitsuse arengu ja planeeringuosakonna peaarhitekt) näitas ja rääkis vanimatest kaartidest, mis on Eestimaast koostatud; millist kartograafilist materjali on üldse leida koduloo uurijatele ja kust neid oleks võimalik saada. Kõigis Eestimaa Maavalitsustes kui ka Regiol on olemas nii paberandjal kui ka digitaalsetena vene sõjaväe poolt koostatud nn Verstakaart (M 1:42000 rajatud geodeetilisele võrgule) 1900. aastast. Samuti toodi huvitavaid seoseid kohanimedest kujunemise kohta.

Kalev Jaago (ajaloolane) rääkis mõisanimedest ja mõisatest Läänemaal. Ajalooarhiivis on loomiselt digitaalne mõisanimede andmebaas, kus üritatakse digitaliseerida ka vanad mõisapiirid. Samuti toodi erinevaid kohanimenäiteid ja leiti, et läbi ajaloo kohanimed lühenevad.

Peeter Päll (Kohanimenõukogu aseesimees, Eesti Keele Instituudi sektorijuhataja) selgitas kohanimedest kirjutamise reegleid ja palus nimemäärajatel olla loovam uute nimede andmisel. Erilistest tänavanimedest pälvisid tähelepanu Hallivanamehe tänav ja Juubelitammede tänav. Täpsemalt Kohanimenõukogu koduleheküljelt <http://www.eki.ee/knn/>

Peeter Päll andis ka soovitusi nimede valikuks Soovitati pika traditsiooniga nimesid, lihtsaid ning sidekriipsudeta nimesid.

Lui Hubel (Kohanimenõukogu liige, AS Eesti Kaardikeskus projektijuht) tutvustas AS Eesti Kaardikeskuse poolt peetavat Riigi kohanimeregistrit, kuhu aasta lõpuks loodetakse registreerida umbes 20 000 erinevat (ametlikku ja mitteametlikku) kohanime. Kohanime registri kohta saab lugeda leheküljelt: <http://maps.ekk.ee/kohanimi/tutvustus.html>

EGeSi uusi liikmeid oktoober-detsember 2004

Urve Halliksoo	1935	Tallinn	Karja	Maripuu
			Kärla	Jakobson
Urve Kirotar	1936	Tallinn	Helme	Pörk, Pörk
			Maarja-Magdaleena	Berg
			Karksi	Räbanik
				Räbanik
				Kirotar
Ingrid Klimek-Lebedev	1969	Tallinn	Räpina	Klimbek-Lebedev, Kilp, Kivirand, Kunn
			Võnnu	Klimbek-Lebedev
			Anseküla	Arge, Lüllemäe, Priske
			Kursi	Hunt, Funk
			Simuna	Hunt
				Klimbek-Lebedev, Arge, Hunt
Kadri Kruusiauk	1960	Raplamaa	Järva-Peetri	Kranik, Krass, Pall, Treier
			Martna	Kru(u)siauk, Matweus, Tekenberk, Ki(i)sa
			Hageri	Kru(u)siauk, Tau, Terik, Tutterpall, Wunder
			Kõpu	Ku(u)sik, Qewit
			Rannu	Ku(u)sik
			Pilistvere	Ku(u)sik, Treier
			Kadrina	Pall
			Käina	Ki(i)sa
Tiit Pikaro	1950	Tallinn	Nissi	Ammert, Pikaro, Segras
Heino Resik	1948		Kullamaa	Laubach (Põldoja)
			Kirbla	Resik
Sirje Roht	1956	Tallinn	Vastseliina	Luik, Sõna, Sõnna
Oleg Silin	1938	Tallinn	Peterburi kub.	Lebreht, Sonk
Tõnu Rohumäe	1953	Tallinn	Laiuse	Tõnts, Nuudi
			Suure-Jaani	Grünberg, Aleksius, Feldman, Köler
			Halliste, Karksi	Puusepp, Jõgi, Mutt
			Palamuse	Lepik, Reinald
Reet Voitka	1945	Tallinn	Püha	Niil
			Rakvere	Rotberg, Rothberg
Maide Ellik	1940	Saaremaa	Põide	Miller, Mägi
			Jaani	Klooster
Maarika Saks	1966	Saaremaa	Valjala	Toomann, Toman
			Kärla	Saar
			Karja	Rasu
Taimo Oolup	1943	Kuressaare	Kihelkonna	Oolup, Hagias, Saarestik, Salumaa, Tuisk, Vaik
			Kuressaare	Heinlaid, Kasemetsa, Leiter
			Haapsalu	Mokk, Mok, Rips, Meius
Aino Kruuse	1936	Pärnumaa	Mihkli	Veltsmann, Viikberg, Saar
			Audru	Parasmets, Veessar, Paltson
			Lihula	Kruuse, Rankmann, Jaaniste, Reimets

Sõnadest oma kohal

Raivo Seppo

Igal alal, ka genealoogias on oma terminid, et mõisteid täpsustada. Argikeel võib rahulduda väljenditega nagu heaks arvab; varjunditega tuttav ei või seda lubada. 1930-ndail vahendas Ants Oras Eesti Entsüklopeedias mitu sugukonnateaduses olulist terminit, muuseas jadakonna (vrd Põlvnemislugu 4/2004), need aga ei juurdunud nõukogude režiimi peale veeredes, mis nivelleeris keele tunduvalt, isegi igapäevasõnu asendades kohmakate vene tõlkelaenudega. Eesti keelel kui kultuurkeelel on geneoloogilisi erisõnu jõudmaks kaugemale tasemest,

mida soodustab harjumus. Aina kuulub vääralt kaks üldkeele sõna, suguvõsa ja sugupuu. Kui ei suudeta omaks võtta teisi väljenduslaadi paindlikustavaid, tarvitatagu neid nende tegelikus mõttes.

Seepärast avaldasin oma suguvõsa sõna vastalisuse. Suguvõsa tähendab sugulaste kogumit, kõiki ühe isiku järglasi, piiritlemata ebamäärast rühma, termini tarvis absurdset, sest piltlik väljend ei kõlba terminiks. Mitmuses saab suguvõsast aga padrik, tal pole nime, tal on hoopis kümneid nimesid, mida lisandub iga tütre abielludes. Teadmatus vohab juba sõnastikes ja kandub nii edasi. Tuleb pöörduda otsitava mõiste juurde vanemal ajal. Seda tähistas sõna sugu nagu soome suku siiani. Kuni puudus uurimine, kuni elati suulises pärimuses ja polnud palju ühendavat lüli kui elupaigaga vahelduv talunimi, kuni polnud perekonnanime, polnud tarvidust eristada kõiki järglasi ühest perekonnast, mehi püsiva elemendina, kes kannavad nime, ja naisi liikuva elemendina, kes lahkuvad perest, kuid ühendavad sugukondi. Sest sugukonnal on nimi, see üks meie püüdlusi. Sõna sugu sobib harva tema asemele, sest on säilinud vaid kindlates ühendites, suguvõsa aga oma laialivalguses püsigu talle määratud paigas. Tema mõiste lõhnab muis keelis (ladina gens, prantsuse lignee, vene rodnja, saksa Sippe, inglise kin), eriti germaani omades hõimu järele, prantsuse sõna liiati märgib päritolu üsna laialt. Võib uurida suguvõsa, aga mitte esitada teda sugukonna pähe ja vastupidi. Kokku tuleb samuti suguvõsa ehk mitu sugukonda. Nii on sugukond määratletud ühik ehk perekond laiendatult, nagu mõni keel ilmutab otse (ladina familia, prantsuse famille, vene rod, saksa Geschlecht, inglise family). Mõistete arenedes on vajalik minna üldiselt üksikule. Et tavakeeles sõnu segatakse, see on segajate probleem. Kui tundub kodusemalt, võib sugukonna ristida eelkõige vanema kirjanduse lemmikuga koda (prantsuse maison, saksa Haus, inglise house). Teine ekslik sõna, sugupuu, on lubatav piltlikuna. Sinnamaale, et sugukonnal, ehkki võõrkeelses kirjanduses kujutatakse teda sageli loenditena, on alajaotusteks harud, oksad ja raod. Tulemust, loendit, siiski ei nimetata sugupuuks, vaid tabeliks. Sugupuu on kõigest puuna edastatav sugukonna- või suguvõsatabel, oluline arvatavasti visuaalselt, kui mitte rohkem kunstiliselt, vaevalt aga sisuldas. Skeemid ja tabelid, järgnevad ja eelnevad põlvkonnad pole sugupuud ühelgi tunnusel. Sõna käibib teistes keeltes sama eksitavalt, sest argikeel on jõud ja äri panustab sellele, mis enamusele on omane. Asjatundjad on mulle kinnitanud, kuidas suhtuvad veel ühte padrikusse.

EGeS tohib ennast väljendada teadlikumalt ja meenutada kahe sõna väärkasutust, mille jaoks meie töö pole küllalt piltlik – kui ta üldse on piltlik.

Soovitame lugeda

Vello Kallandi. Metsla küla läbi sajandite. Järva-Jaani valla asumid. 2004.

Ei pruugi enam korrata, et kodu-uurimine ja suguvõsa-uurimine on omavahel tihedalt seotud. Seda tõendab ka meie seltsi Järvamaa osakonna liige Vello Kallandi, kes ülalpool nimetatud raamatus käsitab mõlemat poolt võrdväärselt. Seal on kirjas erinevatest allikatest saadud materjal Metsla küla kohta, kusjuures autor mainib, et külarahva mälus säilinu on kõige ehedam, aga seejuures ka kõige halvemini säiluv. Veel ütleb ta: „Iga küla ajalugu lisab killukese kogu Eesti ajaloole. Aastasade jooksul moodustas talurahvas meie rahvastikust enamuse. Nii oli just maaelu kõige olulisem osa meie rahva minevikust.....Tundkem siis vähemalt uhkust eesti rahva üle püsimaäänud ühe küla näite varal.“

Algaja genealoogiahuviline leiab raamatust palju õpetlikku, muuhulgas praktilisi näiteid vakuraamatutest ja hingerevisjonidest, kaartidest, dokumentidest jne. Küla ajalugu selles raamatus algab 1519. aastaga ja lõpeb väljavõttega kolhoosi kroonikast 1982. a.

Ants Roomets

Karja kihelkonna lood

Kalle Kesküla

Ülo Parbus. Karja mõisa talupojad 1795-1858. 158 lk
Raamatu väljaandmist toetas Leisi vald

24. aprillil 2004 Kuressaare linnuses toimunud ajalookonverentsi üheks tippthetkeks oli Ülo Parbuse raamatu Karja mõisa talupojad 1795-1858 esitlus. Autoripoolne tagasihoidlik tutvustus ei andnud esmapilgul põhjust arvata, et tegemist on nii põhjaliku uurimusega. Alles raamatut sirvides adusin, üks väga kõrge tasemega kirjatöö on valmis tehtud.

Harvanähtava põhjalikkusega tuuakse lugejani ühe mõisa kõigi perede genealoogia enam kui poole sajandi vältel, paiguti kuni sajandipikkuse perekonnaloo kirjeldusena. Karja mõisa kolme küla – Angla, Pamma ja Purtsa – pered said endale Ülo Parbuse abil kätte korraliku aabitsa oma sugupuu põhjalikumaks uurimiseks. Lugesin kokku 125 peret: Anglast 20 talu ja 7 vabadikku, Pammast 48 talu ja 30 vabadikku ning Purtsa külast 6 talu ja 14 vabadikku. See annab sealtkandi uurijatele edaspidiseks tööks kindla aluspõhja.

Kui ma 1987. aastal Tartus esmakordselt arhiivi uksest sisse astusin, näpu vahel tollaegse muuseumidirektori Arnold Alliku allkirjaga saatekiri, siis selliseid aabitsaid veel polnud. Võtsingi siis iseoma tarkusega Kaarma kirikuraamatutest välja kõik minuga sama priinime kandjad ja püüdsin neist sugupuu kokku panna. Püüdsin pikalt, kokku tuli aga kolm sugupuud – just niipalju oli 19. sajandi Kaarma kihelkonnas Keskülased. Hea seegi, et üks kolmandik suurest tööst asja ette läks.

Sellist tühja tööd tuli ette paljudel teistelgi, Karja mõisa uurijatel aga on vundament Ülo Parbuse poolt nüüd valmis ehitatud. Kelle esivanemad luteri usule truuks jäid, peaks järgmisena ette võtma personaalraamatud. Neid raamatuid hakati pidama 1850-ndatel aastatel vastukaaluks õigeusku minejatele, et luteri koguduste hõrenevas hingekirjas korda luua. Personaalraamatutesse pandi perede kaupa kirja kõik luteriusulised ja see on magustoit igale suguvõsaurijale. Personaalraamatute sisseviimine kattub ajaliselt kenasti viimase hingeloendiga (1858) ja võimaldab seetõttu küllaltki head järjepidevust ja täpsust iga sugupuu koostamisel. Siinkohal peab muidugi rõhutama, et lõppviimistluse teeb kirikumeetrika uurimine, sest ei maksustamise alusdokument (hingeloend) ega koguduseliikmete nimekiri (personaalraamat) pole seatud meie esivanemate sündide-surmade-laulatuste täpset kronoloogiat pidama. Seda paraku iga enesest lugupidav suguvõsaurija ju arhiiviallikatest näha tahaks.

Kelle esivanemad aga keisriusku pöörasid, peavad kirillitsas kirjutatud õigeusu kirikuraamatud ette võtma. Ka need kirikuraamatud, nagu personaalraamatudki, on nüüd Tartus Liivi 4 asuvas Eesti Ajalooarhiivis vabalt saadaval (isegi muuseumidirektori saatekirja pole vaja). Siseministerium hoidis neid genealoogia allikaid kaua aega ebaseaduslikult enda ainuvalduses, ent nüüd viidi need Tallinnast Tartusse.

Keeleteadlase kirjutatud raamatut on lahe lugeda. Ka Ülo Parbus on oma teadmisi innukalt genealoogia vankri ette rakendanud. Ma ei räägi latusast lauseehitusest või kirjavigade puudumisest – selle raamatu väärtust tõstab hoopis enam vanade koha- ja isikunimede kaasaegne kirjaviis. Härra Parbus on iseseisvalt selleni jõudnud, et vanad nimed tuleb just niiviisi kirja panna, nagu neid kunagi ammu küla vahel kuulda võis. Püüan seda pealtnäha lihtsat mõtet veidi lahti seletada.

Paar aastat tagasi toimus Eesti Genealoogia Seltsis diskussioon vanade koha- ja isikunimede õigekirja teemal. Oli neid, kes kirikuraamatut pühaks pidasid ja seal kirjapandut idealiseerisid – et ikka Liso ja mitte Liisu ning ikka Johan ja mitte Juhan. Aga oli ka teisitõtlejaid, kes eesti keelt nii kirja panna tahtsid nagu seda räägiti – kõnekeeles olid ju ikka Liisu ja Juhan ja mitte kuidagi teisiti.

Kogenumad uurijad on ammu märganud, et nime kirjutamine sõltus üsna paljudest asjadest. Eeskätt ajastust. Kõige vanemates, Rootsi-aegsetes kirikuraamatutes näeme tollaegset eesti keelt oma Liisude ja Juhanitega. Siis aga tuleb meie kirjakeelde üha enam alamsaksa sugemeid, mida toosama „u“ muutmine „o“-ks ju eeskätt tähendab. Eks see olnud noorele tärkavale kirjakeelele võõramaise grammatika pealesurumine, mida teostasid saksa soost ja saksakeelse hariduse saanud pastorid.

Teine oluline faktor oli kirjatöö tegija isik. Kui hingeloendi kirjutajaks sattus olema näiteks külakooli haridusega eesti soost mõisavalitseja, võis hingeloendist leida maavillaseid Liisusid kui ka Juhaneid, needsamad inimesed aga said kirikuõpetaja käe läbi kirikuraamatusse kirja hoopis saksapärasemalt. Isikust sõltus kõige enam aga käekiri – mõne endisaegse kirjutaja gooti kirja konksusid pole lihtne kokku lugeda, rääkimata sellest, et gooti kirja ka ilusas käekirjas raske lugeda on.

Genealoogia Seltsi Tallinna osakond kutsus tookord oma koosolekule asja üle aru pidama Eesti Keele Instituudi ühe juhtiva teaduri Peeter Pälli. Vaidlesime paar tundi, osales sadakond inimest. Peeter Pälli toel jäi peale seisukoht, et eesti keelt kirjutatakse nii nagu hääldatakse – see laieneb ka vanade nimede väljakirjutamisele kaasaegses kirjaviisis. Kuigi Eesti Keele Instituut pole seda soovitusel veel grammatikareegliks vorminud, kasvab nimetatud põhimõtte järgijate arv üha. Ka mina võtsin kuulda sama soovitusel, kui Nasva ajalugu kirjastasin. Usun, et Ülo Parbuse raamatu mõjul väheneb ortodokssete kirikuraamatute ümberkirjutajate hulk ja suureneb eesti keele kirjutajate hulk.

Üks asi vajab veel üle rääkimist. Hingeloend ei ole kõikehõlmav elanike nimekiri, see on ikkagi pearaha kogumise nimekiri. Seetõttu pole seal ei kõrtsmikke ega teisi tähtsaid mõisateenijaid. Nii nagu ei tasu hingeloendist inimese täpset vanust otsida (sellest pearaha suurus ju ei sõltunud), nii ei pea sealt ülepea ka kõiki mõisaalamaid üles leidma.

Ometi on hingeloend oluline genealoogia allikas, seda tõestas veenvalt ka Ülo Parbus. Ülo Parbusele edu soovides ja uusi Karja kihelkonna lugusid ootama jäädes!

Hääbuda või mitte!

Viivi Liventaal

Igal aastal ilmub raamatupoodide lettidele uusi uhkes köites ja klantspaberile trükitud raamatuid meieni säilinud mõisahoonetest, restaureeritustest ja renoveeritustest, laemaalingutega ja imekombel säilinud uhkete ustega. Kevadistel kiriku- ja mõisareisidel oleme neid näinud. Oleme lugenud sambaid veel püstiseisvate hoonete ees, aukartusega vaadanud pakse müüre, mis on kõikide ajaloo keerdkäikude kiuste püsti püsinud ja vaikides mööda sõitnud kohtadest, kus ajahammas pole olnud nii heatahtlik.

Seda piirkonda, kus pole säilinud midagi käegakatsutavat ja kus ei ole turistidele pakkuda liivaluiteid, pankrannikut ega mineraalveeallikaid, nimetatakse hääbuvaks piirkonnaks ja sealt minnakse vaikides mööda. Aga kui sealne piirkond ei taha veel hääbuda?

Sellele piirkonnale jääb ta ajalugu. Jääb seal elanud ja veel elavate inimeste ja nende esivanemate lugu. Ütle mata tore oleks, kui raamatukaupluste lettidel või vähemalt kohalikes raamatukogudes oleks lisaks nendele ilusatele piltidele midagi ka lugemiseks selle piirkonna või mõisa ajaloost läbi seal elanud inimeste. Nii tõlla valmis teinud mehest kui ka selles istuvast mehest.

Vastus on lihtne – selline raamat tuleks väga kallis ja sellisest raamatust oleksid huvitatud ainult kindla piirkonna elanikud. Iga äri peab tulu tooma, nii ka raamatu trükkimine. Aga kõik ei peagi olema trükikojast läbikäinud raamatud. Kitsama või laiema piirkonna ajalugu saab talletada läbi kodu-uurimistöõde, läbi perekonnalugude või ainult genealoogiliste tabelite läbi, andes nendest koopiad (miks ka mitte originaalid) kohalikkude pastoraati, muuseumi või raamatukokku. Nii saavad nendega tutvuda just selle piirkonna elanikud. Arhiiviriivulitele talletatud töödega saab tutvuda väga kitsas huviliste ring.

Üheks selliseks “hääbuva piirkonna” tiitlit kandvaks piirkonnaks võiks arvata Läänemaal Kullamaa kihelkonnas asuva Liivi (endise nimega Parmel) mõisa piirkonna. Aga see piirkond ei taha hääbuda! See piirkond võib olla õnnelik, sest selle mõisa kaugem ajalugu mustvalgelt on meieni säilinud alates aastast 1389. Vanem ajalugu küll ainult läbi mõisaomanike ja nende tegemiste. Aga kui sinna lisada selle piirkonna praeguse genealoogia võimalusi arvesse võttes kõigi seal 17-nda sajandi algusest meie ajani elanud suguvõsade lugu ja hingerevisjonide põhjal ka talude (majapidamiste) lugu.

Liivi mõisa piirkonna kohalikud korraldasid aastal 2001 mälestuskivi panemise mõisa ühele suuremale külale, mida esmakordselt mainitakse juba 1471. aastal. See oli tõukeks, et tekkis huvi mineviku vastu. Esimesena sai kohalik raamatukogu hingerevisjonide põhjal koostatud mõisa talude lood kõigi seal olnud peremeeste-perenaiste, sulaste ja tüdrukutega. Lisaks ka mõisaajalugu. Raamatukogu hakkasid külastama ka need, kes polnud oma elu jooksul üle selle ukse läve astunud.

2003. aastal toimus juba viie küla kokkutulek (kahe mõisapiirkonna kõrvuti asuvad külad). Seal oli ka näitus mõisate vanadest asutamisdokumentidest, külade talude elanike nimekirjad, vanadest aegadest säilinud fotod.

2004. aasta jaanilaupäeval aga kogunes rahvas tähistama 615 aasta möödumist mõisa esmamainimisest. Selleks puhuks koostatud ja bukletina välja jagatud mõisa vanema ajaloo kronoloogia tekitas hämmingut. Bukletil oli suurelt kirjutatud mõisa nimi **Parmel**, mis esineb selle piirkonna nimena juba 13. sajandil ja mõisa nimena püsis kuni 20. sajandini. Enamusele oli see üllatus. Aga kuulnud ära selgitused mõisa vana nime kohta, siin katku üleelanud esivanematest, siin pandud perekonnanimedest, äratas see huvi mitte ainult mõisa ajaloo vastu, vaid hoopis oma kaugemate esivanemate vastu. Ja see on fantastiline! See piirkond ei hääbu.

Uuritavate nimede andmebaasist

Harry Tuulik

Teatavasti on järgmine aasta meie seltsil juubeliaasta. Nagu kombeks, tehakse selle tähistamiseks ka varakult ettevalmistusi. Uuritavate nimede andmebaas on viimasel ajal saanud väga tõhusat täiendust ka väljapoolt Tallinna asuvatest osakondadest ning praegu on seetõttu väga head eeldused saamiseks sellesse andmebaasi päris meie potentsiaalilähedane andmestik. Seetõttu pöördun kõigi meie seltsi liikmete poole üleskutsega teha juubeliaasta künnisel väike inventuur oma uuritavate nimede osas ning loomulikult seejärel teatada uued nimed mulle. Et andmebaasi täiendamisel oleks tunduvalt vähem tööd, ei oleks paha kui mulle antavas nimestikus ei oleks enam Akadeemilise Raamatukogu Baltika osakonnas olevas väljatrükis või Tallinna osakonna koduleheküljel väljas olevas andmebaasis olevaid nimesid. Kellel sellist võrdlust teha ei ole võimalik, andke julgesti kogu oma uuritavate nimede nimekiri.

Ühtlasi püüan vastata mulle viimasel ajal esitatud küsimusele sel teemal.

Esiteks, mitu samanimelist isikut peaks olema, et nime „uuritavaks“ võiks lugeda? Väga täpset piiri ei saa ega taha siin anda. Küll aga peaks kindlasti teadma nimest selle päritolu ning suguvõsa kohta rohkem kui seda nime kandva mõne üksikisiku andmed. Üldjuhul võiks lugeda kellegi poolt mõnda nime uuritavaks, kui on teada seda nime kandvast suguvõsast (perekonnast) vähemalt paarikümne isiku kohta nende isikuandmed (näiteks mõne

pere paar põlvkonda). Küll aga võib olla õigustatud ka mingi nime esitamine andmebaasi, kui ennast huvitab sellest suguvõsast vähem isikuid, küll on aga väga hästi teada seda nime kandva suguvõsa päritolu (peale kihelkonna vähemalt ka mõisapiirkond). Et mõnda seltsikaaslast, kes tunneb huvi samast kihelkonnast sama nime vastu juhatada kindlatele jälgedele.

Teiseks, kuidas tõlgendada mõistet nime päritolu. Kas see kihelkond, kus see nimi võis olla esmalt pandud, või mõni muu kihelkond, kuhu see nimi võis hiljem kanduda ning kust on teada konkreetsete isikute andmed? Meie andmebaasi puhul mainime kõigepealt ikka seda kihelkonda, kust on teada ka seda nime kandvad isikud. Kui nime päritolu on mõnest teisest kihelkonnast (ja on kandunud veel mõnda kihelkonda) ning on andmeid isikute kohta ka sealt, tuleks sama nime esitada mitmel real erinevate kihelkondadega.

Kolmandaks, kuidas esitada sama nime erineva kirjapildiga. Kas ühe nimena variantidega või erinevate nimedena. Sama nime sama esitähga, kuid erineva kirjapildiga tuleks kindlasti esitada ühe nimena. Olukord on teine kui esitähk erineb (tugevad ja nõrgad konsonandid, V ja F jne), siis paraku tuleb panna erinevate nimedena, sest andmebaasi järjestades tähestikuliselt satuvad need eri kohtadesse. Alguse olen pannud andmebaasi sama nime variantides eraldi nimedena, millest aga ammu loobunud. Olen seda hiljem palju korrigeerinud, kuid neid on veel jäänud.

Uusi andmeid mulle anda on võimalik Tallinna osakonna kogunemistel, elektroonilise posti teel aadressil htuulik@solo.ee. Või isegi saata posti teel Muuli 3-19 Paldiski 76805. Täiendusi ootaksin võimalikult detsembri-jaanuari jooksul. Et jõuaksin aastakoosoleku ajaks uuest versioonist ka analüüsivaid kokkuvõtteid teha oleks viimane täärmin Tallinna osakonna veebruari kokkusaamine.

Loodan kõigi seltsi liikmete aktiivset reageerimist!

Uusi raamatuid

Helju Lehesmets. *ABJA MÕIS läbi aegade*. Abja 2001-2004.

Raamatu sissejuhatuses ütleb autor: „Sageli tekib meil ühes või teises paigas liikudes küsimus, mis siin oli eelmistel aastasadel, -tuhandel. Mida rohkem tungida saladuste sügavustesse, seda suurem huvi, tahe kõike teada saada süveneb. Vajalik on teated kunagise elu-olu kohta kirja panna, et järgmistel põlvkondadel oleks eelnevast pisutki aimu, ülevaadet.“

TUNTUD NIIMESID VÄNDRA MINEVIKUST. Koostaja Janno Holsting. Vändra 2004.

Selle raamatu saateks ütleb autor: „On möödunud paarkümmend inimpõlve ajast, kui Tallinna kaupmees Helmich Ficke oma kaubaraamatutes esimest korda pani kirja asumid Wenderskulle ja Kurekulle, kuhu ta müüs „1 kuimet soltes“ (külmit soola), siis oli aasta 1515. Sellest ajast, ligemale viie sajandi jooksul on elu siinmail vahel aeglasemalt, vahel otse seitsmepenikoorma sammudega edasi rühkinud, vahel ikalduste, näljahädade ja sõdade tõttu ehk natuke tagasigi läinud, kuid areng on olnud pidev. Selle arengu keskseks kujukaks on olnud inimene, kes oma töökuse ja hoolega kõik selle on loonud, mida praegune põlvkond kasutab.“

Käesolev teatmik ongi püütud koostada selleks, et kirjasõnas, koondatud enam-vähem tervikuks, panna kirja nende inimeste elu ja töö, kes nii või teisiti on seotud meie kodukoha Vändraga.“

TAMSE AJALUGU. Koostajad Helve Saretok ja Õie Tüür. Tamse külaselts 2002.

„Tamse mõis tekkis Rootsi ajal. Mõisa süda asus praeguse Tamse küla keskuses. 19. sajandi keskel eraldati mõisa ääremaadest talupoegadele maad ning tekkisid kaks nõndanimetatud platsimeeste küla: Ranna ja Rebaski.“

Juta Rundu. *KIRJANDUSLOOLINE KOERU*. 2004.

Heino Ross. *VENEVERE Lääne-Virumaal*. Väike Viru. Tartu 2004.

135-l leheküljel on toodud nii asustusajalugu kui majandus- ja kultuurilugu ning mis meile eriti tähtis – revisjonide ning talundilehtede järgi koostatud seal elanud inimeste, mõisaomanike, talude nimekirjad, eestistamise käigus saadud nimed.

Lembit Sirge. *EESTI RAHVAKILD SIBERIMAAL*. Estonia küla arenguaastatest. Tallinn 2004.

Raamatus on ka 1937-1938 aastatel represseeritute nimekiri ja elanike nimede indeks.

Tutvustus

Filmiarhiiv

Filmiarhiivil on kolm põhilist kogu: fotokogu, filmikogu ja helikogu. Fotokogu on üks suuremaid Eesti-ainelisi fotokogusid vabariigis ja koosneb enam kui 500 fotokollektsioonist üle 300 tuhande fotoga ning 500 albumiga.

Arhiivi vanimad fotod on XIX saj II poolest – ülesvõtted Tartu üliõpilaskorporatsioonidest. Huvitavamad arhivaalid XX saj I poolest on: Eesti TA Kodu-uurimise Seltsi fotokogu, aerofotod Eestimaast, E. Sellekese fotod Vabadussõjast jmt. Sellest perioodist on esindatud ka fotograafide J. Rieti, K. Akeli, H. Hintzeri jt looming ning kollektsionääride kogud.

Suurema osa arhiivi fotokogust moodustavad XX saj II poolest pärinevad fotod – pressifotod. Nende kogu täiendavad ka eraannetuslikul teel arhiivi jõudnud kogud ja kollektsioonid.

Filmi- ja videokogu algab filmikasutamise algaastatest ja jõuab tänapäeva. Säilitatud on ringvaated, kroonikapalad, dokumentaal-, muusika-, mängu- ja reklaamfilmid. Kokku on säilitatud ligi 5000 nimetust filme. Vanemad filmikaadrid pärinevad aastast 1908. Operaator J. Pääsukese filmid on vändatud aastatel 1912-1917, sh 1914.a film „Karujaht Pärnumaal“. Unikaalsed on arhiivis ka välismaiste operaatorite poolt filmitud kaadrid Vabadussõjast. Eesti filmipärandit esindavad OÜ „Estonia Film“, „Eesti Kulturfilm“, „Tallinnfilm“, „Telefilm“ ja „Reklaamfilm“. Väärtuslikud on kroonikafilmid Vene vägede tulekust ja Eesti okupeerimisest. Sõjakroonika kajastab II Maailmasõja mõlema sõdiva poole tegevust. Arhiivis on ka asutuste tellimusfilme ja amatööride loomingut.

Helikogu koosneb helilintidest ja –kassettidest ning igat liiki heliplaatidest. Kokku on kogus üle 7000 nimetuse helidokumente. Kuigi I teadaolev eestikeelne helisalvestis tehti 1901. a, on arhiivi vanim 1904. aastast. Põhiline osa pärineb nn nõukogude perioodist. Tähelepanuvääriv on H. Pedussaare helikogu 1901-1939 aastatel välja antud heliplaatide salvestistega. Oma koht on ka välis-eesti helidokumentidel.

Juurdepääs kogudele on vaba va arhiiviseaduse § 42 poolt sätestatud piirangujuhud. Uurijad saavad tutvuda kõikide valdkondade arhivaalidega kasutades koostatud katalooge. Uurijaks tuleb end vormistada ankeet-avalduse täitmisega uurimissaalis. See ei ole tasuline, selleks tuleb täita tellimisleht. Fotokoopiate tellimine on tasuline. Tellida võib ka elektroonilisel teel: filmiarhiiv@ra.ee

Filmide läbivaatus on tasuline, samuti koopiate tellimine kassettidele. Ka helidokumentide läbikuulamine ja tellimine on tasuline. Tellimuste täitmise tähtaeg on maksimaalselt 1 kuu.

Filmiarhiiv asub Tallinnas, Ristiku t 84, Indeks 10318. Telefon 693 8613 ja faks 693 8611. Tellimusi saab teha telefonil 693 8630.

Ants Roomets

Asjakohast nalja

Mõnelgi mõisnikul olid oma iseäralikud veidrused. Hurda küla Hiire talu peremehelt Jakob Pähnalt (1861-1951) on 1938. a üles kirjutatud järgmine jutustus: „Vanasti oll üts Putperk olnu’, üts mõisnik. Too oll uma rintniku kõik mõisahe ajanu, iks perremiis põrnasega’. Mõisan oll käsknü naasil hinne pallas võtta ja urvi aia. Sõs iga miis pidi uma naase perest är tundma. Kiä är tundsõ, too sai viina. A kis es tunnõ, toolõ anti uma katskümmand viis lärakat tallihn.“

Budbergide suguvõsa valduse oli Sännä mõis 1625-1837. a.

"Mis te arvate, kui teie perele esimesel jõulupühal külla tuleksime?" küsib naaber Mardilt.

"See on suurepärane mõte! Meie ise läheme Põtradele külla, siis on ometi keegi kodus, kes laste järele vaatab!"

Jõululaupäeval helistab politseisse vanatüdruk: "Minu majja tungis seksmaniakk! Palun viige ta pärast pühi minema!"

Mees ostab naisele jõuludeks suure papagoi, kes oskab rääkida kuues keeles. Et tal on linnas veel asju ajada, siis palub ta kauplusel kingitus koju viia. Kui perekonnapea viimaks ise koju jõuab, on tema esimene küsimus: "Noh, kas lind toodi?"

"Jaa-jaa," teatab naine rõõmsalt, "ta on juba ahjus!"

"Mis sa tegid!“, ahastab mees. "See lind oskas ju kuut keelt!"

"Miks ta siis üheski neist keeltest ei protesteerinud, kui ma teda ahju toppisin?"

Uut meie raamaturiulil

Naata Raudsepp

Juhuslikult sattus minu kätte ja nüüd meie raamaturiulile TA Raamatukogu Baltika osakonnas Herbert Selglaid (Selberg'i) perekonna kroonika. See lugu saab alguse Vene aadliperekondadest 18. sajandi Peterburis ja lõpeb Tallinnas 20. sajandi keskpaigas ja pisut kauemgi. Perekondlikud sündmused on kajastatud ajaloolisel ja olustikulisel taustal kogu oma põnevuses. Huvitav on lugeda 20. sajandi alguse elust-olust Tallinnas, kirjutaja elamustest 1930-ndatel aastatel Leningradis, kus ta oli Eesti saatkonna autojuht ja ka sellest, kuidas NKVD teda kimbutas.

Herbert Selglaidi hilisemast elukäigust, millest kroonikas enam juttu ei ole, ei õnnestunud mul rohkem teada saada, et ta töötas alates 1960. aastast Eesti Raadio reportaaži auto juhina ja hiljem muudel ametikohtadel transpordi alal. 1969. aastal on ta sealt pensionile läinud. Tema surmaaega kahjuks ei tea.

Kui keegi peaks leidma sellest käsikirjast midagi tuttavlikku – isikunimesid või olukordi, et loole rohkem selgust saada, oleks ka minul huvitav sellest teada saada.

Õnnitleme

Leili Veldi	12. detsember	75
Aino Paasik	16. detsember	75
Vaiki Kruusma	2. jaanuar	75
Heda Kütt	1. jaanuar	70
Juta Soodla	4. jaanuar	70
Liivi Juhari	5. jaanuar	60

Meie autorid

PIRET LOIDE

Sündinud 9.04.1949. Hariduse saanud Tallinna Pedagoogilisest Instituudist, eriala eesti keele ja kirjanduse õpetaja. Samas, nüüd juba Tallinna Pedagoogikaülikooli nime kandvas kõrgkoolis, omandanud täiendõppe korras kultuuriloo õpetaja paberid. Tänavu alustas õpinguid Tallinna Pedagoogikaülikooli kasvatusteaduskonna magistriõppes.

Töötanud Tallinna Kivimäe Põhikoolis eesti keele ja kirjanduse õpetajana, direktorina ja ajalooõpetajana (1981-1994). Seejärel olnud 6 aastat Nõmme LOV-i Haridusosakonna koolinõunik ning aasta Eesti Ajaloomuuseumi pedagoog. Alates 2002. aastast Nõmme Linnaosa Valitsuses Nõmme Muuseumi vanemspetsialist. Täiendõppes läbinud TPedI-s haridus- ja koolijuhtimise programmid, teinud kaasa õppereisid Rootsi ja Soome haridussüsteemiga tutvumiseks, olnud Euroopa hariduspoliitika seminaril Taanis ning saanud koolitust muuseumitöö ning turismi alal.

Hobikorras osaleb Nõmme Heakorra Seltsi, Eesti Kodu-uurijate Seltsi ja Eesti Muuseumiühingu töös. Huvialad: kultuurilugu, kodulooteemaliste tundide ja õppekäikude korraldamine Nõmme koolide õpetajatele, muuseumi salongiõhtute korraldamine huvilistele ja eraldi lastevanematele.

Piret Loide valdab suhtlustasandil soome, inglise ja vene keelt, perekonnaseisult abielus ja omab kaht täiskasvanud last.

HELI MERIMAA

Sündinud Jakob Hurdaga ja Püha Brigittaga samal kuupäeval - 22.VII. Aasta oli 1958. 22.juulil on valminud ka Kadrioru loss. Olen põline piritalanna. Ema poolt Virumaa (Kunda, Rägavere, Viru-Nigula, Miila), isa poolt Lõuna- Eesti (Rõngu, Rannu, Kiidjärve) juurtega.

Õppinud Tallinna 21.keskkoollis. Luua MT-s, Räpina AT-s ja EPA-s. Pühendunud kõrge akadeemilise distsipliiniga teadusele.

Töötanud raamatukogus, arhivaarina, laborant-prepareerijana, aiakujundajana, sisekujundaja-dekoraatorina rahvakultuuri tähtpäevade puhul, loodusravi terapeudina, psühholoogilise nõustajana. Praegu täiendan ennast õigusteaduse valdkonnas. Kõigil nendel aladel olen osalenud loodusteemalistel konverentsidel, kursuste korraldamisel, avaldanud kirjutisi ajalehtedes ja ajakirjades. Olen korraldanud Lääne-Virumaal Miila küla I kokkutuleku.

Peale EGeS-i kuulun veel Kodu-uurimise Seltsi, eramaa ja majaomanike seltsi ja Rootsi-Mihkli kogudesse. Huvitun haruldaste umbrohtude kolleksioneerimisest ja olen Vormsi saare patrioot.

Arvan, et oma huvialad olen pärinud oma esivanematelt, kelle hulgas on olnud nii hinge kui loodusravitsejaid.

ALY VALVAS

Sündisin 7.veebruaril 1973. a Elvas. Käisin Rõngu 8-kl. koolis ja Nõo Keskkoolis (praegune Nõo Reaalgümnaasium), mille lõpetasin 1991. a. Järgmisel aastal astusin Eesti Põllumajandusülikooli (EPMÜ) õppima maakorraldust. Lõpetasin EPMÜ 1997. a maamõõdu erialal. 1998. a jaanuaris asusin õppima Kuninglikku Tehnikainstituuti Stockholmis, kus 2002. a omandasin magistrikraadi maakorralduse alal. Ülikooli ajal töötasin nii teatris Vanemuine kontrolörina kui ka Favorsa Maamõõtmise AS-is sekretär-maakorraldajana. Alates 1999. a veebruarist töötan Maa-ametis. Aastani 2001 olin ametis Maa-ameti Tartu maakatastris vanem-spetsialistina. Alates 2001. a täidan Maa-ameti

Maakatastri osakonnas nõuniku kohuseid. Tegelen piirkondlike katastrbüroode nõustamisega, maaregistri kvaliteeditööde juhtimisega ja ka andmebaasi arendustöödega. Olen abielus ja pisipoja ema. Huvitab mind ruumikujundus (nii eksterjäär kui ka interjäär), lilleseade, sport ja viimastel aastatel olen aktiivselt tegelema hakanud ka esivanemate jälgede otsimisega, sealhulgas ka sugupuude elektroonilisse vormi viimisega.

Rõõmsaid pühi ja edukat uut aastat!

Soovib seltsi liikmetele Põlvnemisloo toimetus

Laualehe toimetus:

Toimetaja: Ants Roomets
Tehniline toimetaja: Eva Niglas
Toimetuse liige Ants Härma

Kirjad: 12614, Akadeemia 70 – 13

Telefon: 677 5011

E-post: antsroomets@hotmail.com

E-post: evaniglas@hotmail.com